

TNO-rapport

051.01061

**Routekaart naar werk voor jongeren met
ernstige gedragsmogelijkheden, vervolg
rapportage over problematisch werkgedrag,
gedragsmoeilijkheden en de relatie tussen
onderwijsniveau en arbeidsparticipatie**

Datum 19 april 2011
Auteur(s) Drs. J.J.M. Besseling
m.m.v. dr. M.L. van Emmerik
Aantal pagina's 28 (incl. bijlagen)

**Behavioural and Societal
Sciences**

Polarisavenue 151
2132 JJ Hoofddorp
Postbus 718
2130 AS Hoofddorp

www.tno.nl

T +31 88 866 61 00
F +31 88 866 87 95
infodesk@tno.nl

Alle rechten voorbehouden.

Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, foto-kopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande toestemming van TNO.

Indien dit rapport in opdracht werd uitgebracht, wordt voor de rechten en verplichtingen van opdrachtgever en opdrachtnemer verwezen naar de Algemene Voorwaarden voor opdrachten aan TNO, dan wel de betreffende terzake tussen de partijen gesloten overeenkomst.

Het ter inzage geven van het TNO-rapport aan direct belang-hebbenden is toegestaan.

© 2011 TNO

Inhoudsopgave

1	Inleiding en onderzoeksvragen	3
2	Gebruikte gegevens	4
3	Gedragsmoeilijkheden	5
4	Problematisch werkgedrag.....	9
5	Onderwijsniveau en arbeidsparticipatie	13
6	Samenvatting en conclusie	17
	Literatuurlijst	20
	Bijlage 1. Opleiding en wel/geen betaald werk op T4.....	21
	Bijlage 2. Kenmerken jongeren naar opleidingsniveau	24

1 Inleiding en onderzoeksvragen

Naar aanleiding van de vervolgrapportage 'Routekaart naar werk voor jongeren met ernstige gedragsmogelijkheden'. Vierde meting heeft UWV aan TNO verzocht om de problematiek van deze jongeren nader in kaart te brengen. Met behulp van secundaire analyses biedt TNO meer inzicht in de samenhang tussen de problematiek en het participatieniveau. De analyses maken de problematiek van de jongeren inzichtelijker en zijn beoogd als aanvulling op de beschikbare statistische gegevens in de Wajong-monitor.

In de rapportages (De Vos 2010, De Vos en De Jong, 2011) is over de gedragsmoeilijkheden en het werkgedrag van de jongere gerapporteerd als score op een Likert schaal. Jongeren die meer gedragsmoeilijkheden hebben of meer problematisch werkgedrag vertonen, dalen vaker op de participatieladder. Jongeren met vast werk op de vierde meting hebben gemiddeld minder gedragsmoeilijkheden en minder problematisch werkgedrag. De beschikbare publicaties geven geen inzicht in de specifieke gedragsmoeilijkheden en het problematisch werkgedrag.

In dit paper gaan we nader in op de specifieke gedragsmoeilijkheden en het specifieke problematisch werkgedrag, en de positie op de participatieladder en de veranderingen in die positie. Tevens gaan we na welke gedragsmoeilijkheden of problematisch werkgedrag de jongeren hebben die regulier betaald werk verrichten zonder begeleiding of volgens de jobcoaches in de toekomst geen begeleiding (meer) nodig hebben.

Een ander onderwerp waar we aandacht aan schenken is de contra-intuïtieve relatie tussen opleidingsniveau en werkhervatting. De rapportage naar aanleiding van de vierde meting geeft aan dat het percentage werkenden onder degenen met alleen lager onderwijs relatief hoger ligt en onder hoger opgeleiden lager. Dit resultaat kwam ook in eerder TNO onderzoek naar participatiemogelijkheden van Wajongers naar voren (Besseling e.a. 2008).

In dit paper presenteren we de resultaten van nadere analyses op drie vragen:

1. Wat zijn de specifieke gedragsmoeilijkheden van de jongeren die werken en hebben de jongeren die niet regulier werken meer of andere gedragsmoeilijkheden? Hebben de jongeren van wie de begeleiders aangeven dat ze geen begeleiding meer nodig hebben andere of geen gedragsmoeilijkheden dan de jongeren die wel begeleiding nodig hebben?
2. Wat zijn de specifieke aspecten van het werkgedrag waarop de jongeren die werken (nog) ongunstig scoren? Hebben de jongeren van wie de begeleiders aangeven dat ze geen begeleiding meer nodig hebben andere of geen ongunstige werkgedragaspecten dan de jongeren die wel begeleiding nodig hebben?
3. Welke verklaring geven de onderzoeksgegevens waarom een hoger opleidingsniveau van deze jongeren de arbeidsdeelname niet lijkt te bevorderen?

2 Gebruikte gegevens

Deze rapportage betreft het vervolg op het UWV-subsidie onderzoek 'Routekaart naar werk voor jongeren met ernstige gedragsmoeilijkheden'¹. Het oorspronkelijke onderzoek was gebaseerd op drie panelmetingen (T1: juni 2008, T2: november 2008 en T3: juni 2009) onder jongeren en adolescenten² die persoonlijke ondersteuning kregen bij regulier werk of werden begeleid tijdens beroepsscholing, arbeidstraining, stage of werkervaringtrajecten. In september 2010, voerde TNO aanvullend een vierde panelmeting (T4) uit waarover begin 2011 is gerapporteerd. Het oorspronkelijke onderzoek startte met 232 jongeren uit de doelgroep. Voor de vierde meting schreven we de begeleiders aan van alle 232 jongeren die bij de eerste panelmeting betrokken waren. De respons was 210 vragenlijsten. Dit leverde van 191 jongeren informatie op over de participatiestatus bij de eerste en laatste meting en van 159 jongeren informatie over alle vier de metingen.

Dit aanvullende paper focust op het voorkomen van gedragsmoeilijkheden en op problematisch werkgedrag. Beide concepten zijn gemeten met in eerder onderzoek gevalideerde schalen. In deze rapportage presenteren we de antwoorden op de individuele vragen. Dat geeft een nadere inhoudelijke duiding van de gedragsmoeilijkheden of het problematische werkgedrag van de jongeren. Aangezien dat de antwoorden zijn op slechts één vraag, mag aan de resultaten geen 'absolute' status worden gegeven maar betreft het een indicatie. Bij de gedragsmoeilijkheden heeft de formulering dat 'de jongere delinquent gedrag vertoonde' een zeer sterke negatieve connotatie. Gezien de gedragsvoorbeelden (niet schuldig voelen, stelen, te veel aan seks denken, vandalisme, alcohol en drugs) hanteren we in deze rapportage de minder beladen term 'grensoverschrijdend gedrag' in plaats van delinquent gedrag.

De vragen naar gedragsmoeilijkheden zijn gesteld op meting 1 en meting 2. Voor deze analyse zijn de antwoorden gecombineerd tot één waarneming. Als een jongere op de ene meting minder gedragsmoeilijkheden heeft dan op de andere, dan gaan we in dit paper uit van de meeste gedragsmoeilijkheden. Het werkgedrag is tijdens de eerste en tweede meting bevroegd. Ook tijdens de vierde meting is het werkgedrag bevroegd, maar leervermogen en stressbestendigheid zijn niet bevroegd bij die laatste meting. In dit paper maken we gebruik van de meest recente meting van werkgedrag op meting 4 en van de eerste meting op T1.

---

¹ De Vos, 2010.

² De panelleden in deze studie maken deel uit van groepen jongeren en adolescenten met gedragsmoeilijkheden en een (potentiële) Wajong-uitkering. Het is een bijzondere groep omdat zij ondanks hun ernstige beperkingen onder begeleiding op weg zijn naar regulier werk of al werken. Een ruwe schatting is dat zij 15% van de Wajong-populatie vertegenwoordigen. Een beschrijving staat in de eerste rapportage over de Routekaart naar werk, bijlage C (De Vos, 2010).

3 Gedragsmoeilijkheden

In deze paragraaf richten we ons op de specifieke gedragsmoeilijkheden van de jongeren. Uit eerdere publicaties bleek dat de jongeren die regulier werken gemiddeld minder gedragsmoeilijkheden hebben dan de jongeren op lagere posities op de participatieladder. In dit paper gaan we in op de vraag wat nu de specifieke gedragsmoeilijkheden zijn die de jongeren hebben. In het onderzoek is gebruik gemaakt van een lijst van 9 gedragsmoeilijkheden waarvan de begeleider aangeeft of de jongere daar last van had in de afgelopen 4 weken. De begeleider kon kiezen uit de antwoordmogelijkheden: nooit (1), soms (2), vaak (3) of heel vaak (4). Alle vragen zijn zo gesteld dat 'nooit' geen gedragsmoeilijkheden betekent. Uit De Vos en De Jong (2011) bleek dat op T4 de jongeren gemiddeld 1,6 scoorden op deze 9 items, dus gemiddeld iets over de helft tussen nooit en soms. Jongeren die op T4 vast werk hadden, hadden de laagste gemiddelde score (1,4). Jongeren die tijdelijk werk verrichtten scoorden gelijk aan het totaal gemiddelde. Alle overige groepen lager op de participatieladder scoorden bovengemiddeld al was het verschil niet altijd significant door de kleine omvang van de verschillende subgroepen.

In dit paper zijn de antwoordmogelijkheden soms, vaak en heel vaak samengevoegd tot de categorie dat de jongere de betreffende gedragsmoeilijkheid vertoonde in de afgelopen vier weken. Er bestond in de vragenlijst niet de mogelijkheid aan te geven dat er (ook) andere gedragsmoeilijkheden waren.

In tabel 3.1 geven we aan hoe vaak jongeren de betreffende gedragsmoeilijkheden vertonen. We presenteren de gedragsmoeilijkheden in de volgorde waarin ze in de totale groep het meest voorkomen.

Zo had bijna tweederde van de jongeren aandachtsproblemen, de helft vertoonde sociaal beperkt gedrag en eenderde vertoonde storend of anti sociaal gedrag. Ongeveer een kwart van de jongeren had last van denkproblemen, communicatieproblemen en/of was angstig. Van alle jongeren vertoonde één op de zes agressief gedrag, één op de acht grensoverschrijdend gedrag en één op de 11 was in zichzelf gekeerd.

De jongeren die op T4 werken (tijdelijk of vast) vertonen minder vaak storend of antisociaal gedrag dan de totale groep jongeren, hebben minder last van denkproblemen, waren minder vaak angstig en/of vertoonden minder vaak agressief of grensoverschrijdend gedrag. Jongeren met een vast dienstverband vertonen op de meeste aspecten even veel of bijna even veel probleemgedrag als jongeren met een tijdelijke aanstelling.

Jongeren die op T4 werken, hebben ongeveer even vaak als de totale groep aandachtsproblemen, vertonen even vaak sociaal beperkt gedrag, hebben even vaak communicatieproblemen en zijn even vaak in zichzelf gekeerd.

Tabel 3.1 Voorkomen gedragsmoeilijkheden naar participatiestatus T4

% jongeren met*	Totaal (N=191)	Tijdelijk werk (N= 46)	Vast werk (N=60)
Aandachtsproblemen	63%	65%	55%
Vertoonde sociaal beperkt gedrag	51%	52%	42%
Vertoonde storend of anti sociaal gedrag	34%	22%	15%
Heeft last van denkproblemen	28%	17%	17%
Communicatieproblemen	23%	20%	25%
Jongere was angstig	22%	17%	12%
Vertoonde agressief gedrag	16%	9%	7%
Vertoonde grensoverschrijdend gedrag	13%	7%	2%
Was in zichzelf gekeerd	9%	9%	10%

* probleem op T1 en/of T2

We zien dus uit tabel 3.1 dat de jongeren die werken op T4 vaak (rond de 50%) aandachtproblemen hebben en sociaal beperkt gedrag en een kwart heeft communicatieproblemen. De groep met vast werk onderscheidt zich met een gering percentage dat grensoverschrijdend gedrag vertoonde op meting T1 of T2.

De begeleiding door de coaches van de jongeren in het onderzoek richtte zich op het laten stijgen van de jongeren op de participatieladder of het behouden van een positie als werkende jongeren.

In dit paper gaan we in op de vraag of er aanwijzingen zijn dat sommige specifieke gedragsmoeilijkheden belemmerend waren om de overgang naar vast werk te realiseren. We onderscheiden daarbij de posities op T1 dat een jongere scholing volgt, stage loopt of tijdelijk werkt. Een kanttekening bij de volgende twee tabellen is dat met name de overgang van scholing naar vast werk en van stages naar vast werk op heel kleine aantallen jongeren met vast werk zijn gebaseerd. Daarom beperken we in de tekst de beschrijving tot het overall beeld voor deze drie groepen.

Het overall beeld in tabel 3.2 is dat de jongeren die de overgang maken naar vast werk net als de andere jongeren in meer dan de helft van de gevallen aandachtproblemen had, in bijna de helft van de gevallen sociaal beperkt gedrag vertoont en een kwart communicatieproblemen heeft. De overige gedragsproblemen komen bij 3 tot 20% van de jongeren voor. Vooral het vertonen van grensoverschrijdend of agressief gedrag, lijkt de kans op vast werk te verkleinen, al is het goed om te realiseren dat dit probleemgedrag in de praktijk niet zo vaak voor komt.

Tabel 3.2 Voorkomen gedragsmoeilijkheden naar scholing, stage en tijdelijk werk op T1 en naar geen, wel vast werk op T4.

% jongeren met*	Scholing T1		Stages T1		Tijdelijk werk T1		Totaal	
	overig T4 (N=26)	vast werk T4 (N=4)	overig T4 (N=38)	vast werk T4 (N=6)	overig T4 (N=55)	vast werk T4 (N=25)	overig T4 (N=118)	vast werk T4 (N=35)
Aandachtsproblemen	65%	25%	55%	67%	67%	60%	63%	57%
Vertoonde sociaal beperkt gedrag	50%	50%	50%	33%	53%	48%	51%	46%
Vertoonde storend of anti sociaal gedrag	31%	25%	53%	33%	25%	12%	35%	17%
Heeft last van denkproblemen	35%	25%	32%	33%	27%	16%	30%	20%
Communicatieproblemen	23%	25%	21%	17%	25%	28%	24%	26%
Jongere was angstig	27%	0%	26%	17%	24%	12%	25%	11%
Vertoonde agressief gedrag	8%	0%	16%	0%	11%	8%	12%	6%
Vertoonde grensoverschrijdend gedrag	27%	0%	8%	0%	7%	4%	12%	3%
Was in zichzelf gekeerd	8%	0%	5%	0%	11%	16%	8%	11%

* probleem op T1 en/of T2

Tabel 3.3 vat tabel 3.2 samen en maakt in één oogopslag helder of gedragsmoeilijkheden even vaak voorkomen bij degenen die de overgang maken naar vast werk als bij degenen die de overgang niet maken. In tabel 3.3 staat de verhouding in het voorkomen van gedragsmoeilijkheden onder de jongeren die vast werk verrichten op meting T4 en de jongeren die geen vast werk hebben op T4. Een verhoudingsgetal van ongeveer 1 geeft aan dat jongeren met vast werk even vaak het betreffende gedragsprobleem hebben. Een getal boven de 1 geeft aan dat het probleemgedrag onder degenen die de overgang gemaakt hebben naar vast werk, vaker voorkomt. Een getal (beduidend) lager dan 1 geeft aan dat het probleemgedrag minder vaak voorkomt bij jongeren die de overgang naar vast werk gemaakt hebben en is dus een indicatie dat de aanwezigheid van dat probleemgedrag belemmerend is om de overgang naar vast werk te realiseren.

Tabel 3.3 Verhouding gedragsmoeilijkheden bij degenen met vast werk op T4 vergeleken met de overigen naar scholing, stage en tijdelijk werk op T1

Verhouding voorkomen betreffend gedragsprobleem* bij 'vast werk /overige T4'	Scholing T1	Stages T1	Tijdelijk werk T1	Totaal
Aandachtsproblemen	0,38	1,22	0,90	0,90
Vertoonde sociaal beperkt gedrag	1,00	0,66	0,91	0,90
Vertoonde storend of anti sociaal gedrag	0,81	0,62	0,48	0,49
Heeft last van denkproblemen	0,71	1,03	0,59	0,67
Communicatieproblemen	1,09	0,81	1,12	1,08
Jongere was angstig	0,00	0,65	0,50	0,44
Vertoonde agressief gedrag	0,00	0,00	0,73	0,50
Vertoonde grensoverschrijdend gedrag	0,00	0,00	0,57	0,25
Was in zichzelf gekeerd	0,00	0,00	1,45	1,38

* probleem op T1 en/of T2

De verhoudingsgetallen in tabel 3.3 geven aan dat jongeren die de overgang gemaakt hebben vanuit scholing, stage of tijdelijk werk op T1 naar vast werk op T4, (ongeveer) even vaak aandachtsproblemen hebben, sociaal beperkt gedrag vertonen en/of communicatieproblemen hebben. Jongeren die in zichzelf gekeerd zijn, zijn relatief vaak vast gaan werken, al is het goed om te realiseren dat dit het probleemgedrag is dat het minste voorkomt onder de jongeren in het onderzoek.

Het vertonen van grensoverschrijdend gedrag verkleint de kans op vast werk met een factor 4 vergeleken met degenen die geen grensoverschrijdend verdrag vertoonden. Het vertonen van agressief gedrag halveert de kans op vast werk. Als de jongere angstig gedrag ten toon spreidde, is de kans op vast werk ook (meer dan) gehalveerd.

Tot slot gaan we na of jongeren die nu (T4) zonder begeleiding werken of ooit (binnen 5 jaar) zonder begeleiding kunnen werken, minder gedragsproblemen vertoonden op T1 en/of T2 dan de overige jongeren. De vraag of de jongere ooit zonder begeleiding kan werken, is gesteld op T1. De resultaten in tabel 3.4 hebben betrekking op 212 jongeren waarvan er 40 nu zonder begeleiding werken of ooit zonder begeleiding kunnen werken.

Opmerkelijk aan de resultaten is dat voor de meeste specifieke gedragsproblemen geldt, dat jongeren die nu zonder begeleiding werken of ooit zonder begeleiding kunnen werken, niet of nauwelijks minder gedragsproblemen hebben dan de overige jongeren. Alleen voor jongeren die in zichzelf gekeerd zijn en/of communicatieproblemen heeft, zijn de resultaten in de lijn van de verwachtingen. Jongeren met deze gedragsmoeilijkheden (kunnen) minder vaak zonder begeleiding werken. Jongeren die grensoverschrijdend gedrag vertoonden, hebben volgens de coaches zelfs vaker mogelijkheden tot reguliere arbeid zonder begeleiding dan gemiddeld. We zagen eerder dat gedurende de onderzoeksperiode de kans op vast werk voor jongeren met grensoverschrijdend gedrag lager is dan gemiddeld. Maar op de langere termijn zien de coaches bij deze jongeren kennelijk wel vaker mogelijkheden tot betaald regulier werk zonder begeleiding.

Tabel 3.4 Voorkomen gedragsmoeilijkheden naar niet/wel (ooit) zonder begeleiding kunnen werken

% jongeren met*	Gangbare arbeid zonder begeleiding mogelijk	
	niet (N=172)	nu of binnen vijf jaar (N=40)
Aandachtsproblemen	62%	65%
Vertoonde sociaal beperkt gedrag	50%	50%
Vertoonde storend of anti sociaal gedrag	31%	35%
Heeft last van denkproblemen	26%	40%
Communicatieproblemen	24%	20%
Jongere was angstig	23%	18%
Vertoonde agressief gedrag	15%	13%
Vertoonde grensoverschrijdend gedrag	11%	20%
Was in zichzelf gekeerd	11%	3%

* probleem op T1 en/of T2

4 Problematisch werkgedrag

In deze paragraaf richten we ons op specifieke aspecten van het problematisch werkgedrag. Uit eerdere publicaties bleek dat jongeren die werken, en dan met name degenen die vast werk hebben, een hogere score op werkgedrag hebben dan de jongeren op lagere treden op de participatieladder. Jongeren met vast werk vertonen dus minder problematisch werkgedrag (De Vos en De Jong, 2011). In dit paper gaan we in op de vraag welk problematisch werkgedrag de jongeren hebben.

Aan de coach is gevraagd een beoordeling te geven van het gedrag van de jongere. Dat kan zijn in de werksituatie (werk/stage), in een traject of op een school. Een voorbeeld van een vraag is “De jongere doet zijn/haar taken in een logische volgorde.’ De coach werd gevraagd antwoord te geven op een 7-puntsschaal lopend van helemaal mee eens tot helemaal mee oneens. Als de coach het gedrag niet kon beoordelen, kon hij dat aangeven (in plaats van een antwoord te geven). Voor dit paper zijn we vooral geïnteresseerd op welke aspecten er sprake is van problematisch werkgedrag. Daarom is er voor gekozen om de antwoorden ‘een beetje mee oneens’ tot ‘helemaal mee oneens’ samen te voegen tot problematisch werkgedrag³. In het onderzoek zijn de items over werkgedrag op T4 identiek aan de items op T1. Echter, op T4 zijn niet alle items van T1 bevroegd. Er bestond in de vragenlijst niet de mogelijkheid aan te geven dat de jongere (ook) ander problematisch werkgedrag had.

In tabel 4.1 geven we aan op welke onderdelen de jongeren problematisch werkgedrag vertonen op de laatste afsluitende meting. We doen dat voor de totale groep en voor de werkende jongeren. Daarbij maken we onderscheid naar jongeren met tijdelijk en met vast werk.

We presenteren de aspecten van problematisch werkgedrag in de volgorde waarin ze in de totale groep het meeste voorkomen. Zo zijn de coaches van mening dat de helft van de jongeren niet snel kunnen werken zonder kwaliteitsverlies. Een derde van de jongeren maakt niet (altijd) eerst belangrijke taken af, maakt het werk niet af in de tijd die ervoor staat en/of doet taken niet in logische volgorde.

Een kwart van de jongeren stelt niet of onvoldoende vragen als hij / zij iets niet snapt en een kwart probeert niet of onvoldoende eerst zelf een oplossing te vinden. Bij een op zes à zeven ligt het problematisch werkgedrag op het terrein van zich houden aan de huisregels en/of de werkafspraken.

De jongeren die (nog) tijdelijk werk doen op T4 vertonen in hoofdlijnen hetzelfde problematisch werkgedrag als de totale groep. Op sommige aspecten scoren ze zelfs iets ongunstiger, zoals snel kunnen werken zonder kwaliteitsverlies. Op sommige aspecten scoren ze wel iets gunstiger zoals ‘het doen van taken in een logische volgorde. Maar op elk aspect geldt dat de verschillen klein zijn.

De jongeren die op T4 vast werk hebben, scoren op alle aspecten (beduidend) beter dan de totale groep en ook beter dan de jongeren met tijdelijk werk. Maar ook voor de jongeren met vast werk geldt dat bijna de helft (44%) ongunstig scoort op snel kunnen werken zonder kwaliteitsverlies en een kwart van de jongeren maakt het werk niet (altijd) af in de tijd die ervoor staat.

---

³ Alle items met uitzondering van 2 en 3 waren positief geformuleerd. Voor deze twee items geldt daarom dat ‘een beetje mee eens’ tot ‘helemaal mee eens’ geclassificeerd is als problematisch werkgedrag.

Tabel 4.1: Voorkomen problematisch werkgedrag naar participatiestatus T4

% met problematisch werkgedrag T4, jongere	Totaal (N=191)	Tijdelijk werk (N=46)	Vast werk (N=60)
Werkt snel, zonder kwaliteitsverlies	52%	59%	44%
Maakt eerst belangrijke taken af, rest later	33%	33%	19%
Maakt werk af in de tijd die er voor staat	32%	32%	25%
Doet taken in logische volgorde	31%	24%	18%
Verzet veel werk	26%	22%	13%
Stelt vragen als hij/zij iets niet snapt	25%	31%	10%
Probeert bij problemen eerst zelf een oplossing te vinden	25%	27%	10%
Houdt zich aan de geldende huisregels	17%	18%	6%
Houdt zich aan werkafspraken	15%	14%	6%

Tabel 4.1 suggereert dat werkgevers de jongeren die op bepaalde aspecten van werkgedrag ongunstig scoren de ruimte bieden tijdelijk betaald te werken. De tabel suggereert ook dat de kans om voor vast werk in aanmerking te komen (sterk) afneemt naarmate er sprake is van sommige aspecten van problematisch werkgedrag bij de jongere, zoals het niet houden aan de geldende huisregels en/of werkafspraken.

Om deze suggestie nader te onderzoeken, kijken we in de twee volgende tabellen naar de ontwikkeling in de tijd. We kijken naar de jongeren die op de eerste meting scholing volgden, stage liepen of tijdelijk werk verrichtten. Per subgroep geven we aan wie op T4 geen of wel vast werk heeft. Per subgroep geven we aan hoeveel procent op de afzonderlijke aspecten problematisch werkgedrag vertoonde op T1. De tabellen bevatten 4 extra aspecten van problematisch werkgedrag die wel op T1 maar niet op T4 bevestigd zijn. De aspecten van problematisch werkgedrag zijn geordend naar het totale voorkomen in deze drie subgroepen (zie de laatste kolom). De tabellen zijn opgesteld vanuit de vraag of er aanwijzingen zijn dat sommige problematisch werkgedrag (meer) belemmerend is om de overgang naar vast werk te maken.

Ook voor deze tabel geldt, net als in het vorige hoofdstuk, dat het aantal jongeren dat vast werk gekregen heeft klein is binnen subgroepen die scholing volgde of stage liep.

Het overall beeld in tabel 4.2 is dat de jongeren die vast werk hebben op T4, tijdens de eerste meting op elk aspect bijna even vaak problematisch werkgedrag vertoonden als degenen die geen vast werk hebben op T4. De resultaten geven aan dat ook de jongeren die vast werk gekregen hebben een kwetsbare groep zijn. Bijna alle jongeren hadden op T1 en waarschijnlijk de meeste ook nog op T4 problemen met het omgaan met tegenstrijdige informatie en twee op de drie lieten zich snel van hun stuk brengen.

Tabel 4.2 Voorkomen problematisch werkgedrag op T1 naar scholing, stage en tijdelijk werk op T1 en naar geen, wel vast werk op T4.

% met problematisch werkgedrag T1, jongere	Scholing, voortraject T1		Stages T1		Tijdelijk werk T1		Totaal T1		
	geen (N=25)	wel (N=4)	geen (N=38)	wel (N=6)	geen (N=55)	wel (N=25)	geen (N=118)	wel * (N=35)	Totaal (N=153)
Raakt in verwarring bij tegenstrijdige informatie	88%	100%	89%	83%	96%	92%	92%	91%	92%
Laat zich snel van zijn/haar stuk brengen	76%	75%	70%	50%	75%	64%	74%	63%	71%
Werkt snel, zonder kwaliteitsverlies	50%	67%	62%	17%	65%	64%	61%	56%	60%
Werkt onder tijdsdruk kalm en rustig door	60%	67%	46%	50%	65%	48%	58%	50%	56%
Maakt werk af binnen de tijd die er voor staat	22%	0%	40%	0%	44%	44%	38%	33%	37%
Probeert bij problemen eerst zelf een oplossing te vinden	38%	50%	46%	0%	35%	20%	39%	20%	35%
Maakt eerst belangrijke taken af, rest later	23%	25%	36%	17%	39%	38%	35%	32%	34%
Stelt vragen als hij/zij iets niet snapt	20%	0%	34%	0%	38%	32%	33%	23%	31%
Leert van zijn/haar eigen fouten	50%	25%	32%	0%	33%	32%	36%	26%	28%
Verzet veel werk	44%	33%	38%	0%	18%	20%	30%	18%	27%
Doet zijn/haar taken in logische volgorde	26%	25%	30%	17%	28%	24%	28%	23%	27%
Houdt zich aan werkafspraken	20%	25%	18%	0%	11%	8%	15%	9%	14%
Houdt zich aan geldende huisregels	23%	0%	16%	17%	7%	8%	14%	9%	12%

* geen vast werk op T4, respectievelijk wel werk op T4

Tabel 4.3 vat tabel 4.2 samen en geeft aan of problematisch werkgedrag even vaak voorkomt bij degenen met vast werk op T4 als bij de overigen. In de tabel staat de verhouding tussen het percentage met problematisch werkgedrag op T1 bij degenen die vast werk hebben ten opzichte van het percentage bij degenen die geen vast werk hebben op T4.

De resultaten geven aan voor alle aspecten van problematisch werkgedrag dat jongeren die op T4 vast werk hebben op T1 (iets) minder vaak problematisch werkgedrag vertoonden. Voor de meeste aspecten geldt echter dat de verschillen klein zijn. Sommige aspecten van problematisch werkgedrag lijken wel samen te hangen met de kans op vast werk vanuit scholing, stage of tijdelijk werk. Met name jongeren die eerst proberen zelf een oplossing te vinden, zich aan werkafspraken (kunnen) houden en/of veel werk verzetten hebben een bijna twee maal zo grote kans om zich te kwalificeren voor vast werk.

Tot slot gaan we na of de jongeren die nu (T4) zonder begeleiding werken of ooit (binnen) vijf jaar zonder begeleiding kunnen werken volgens de coaches, minder problematisch werkgedrag vertonen op T4 dan de overige jongeren. Beide groepen zijn gecombineerd vanwege de kleine aantallen per groep. De vraag of de jongere ooit zonder begeleiding kan werken, is gesteld op T1. De resultaten in tabel 4.4 hebben betrekking op 150 jongeren waarvan er 21 (14%) nu zonder begeleiding werken of ooit zonder begeleiding kunnen werken.

Tabel 4.3 Verhouding problematisch werkgedrag (T1) bij degenen met vast werk op T4 t.o.v. de overigen naar scholing, stage en tijdelijk werk (T1)

Problematisch werkgedrag op T1	Scholing, voortraject T1	Stages T1	Tijdelijk werk T1	Totaal
	(N=29)	(N=44)	(N= 80)	(N= 153)
Raakt in verwarring bij tegenstrijdige informatie	1,14	0,93	0,95	0,99
Laat zich snel van zijn/haar stuk brengen	0,99	0,71	0,86	0,86
Werkt snel, zonder kwaliteitsverlies	1,33	0,27	0,98	0,91
Werkt onder tijdsdruk kalm en rustig door	1,11	1,09	0,73	0,86
Maakt werk af binnen de tijd die er voor staat	0,00	0,00	1,01	0,88
Probeert bij problemen eerst zelf een oplossing te vinden	1,30	0,00	0,58	0,51
Maakt eerst belangrijke taken af, rest later	1,10	0,46	0,96	0,93
Stelt vragen als hij/zij iets niet snapt	0,00	0,00	0,84	0,69
Leert van zijn/haar eigen fouten	0,50	0,00	0,98	0,72
Verzet veel werk	0,76	0,00	1,10	0,59
Doet zijn/haar taken in logische volgorde	0,96	0,56	0,86	0,81
Houdt zich aan werkafspraken	1,25	0,00	0,73	0,56
Houdt zich aan geldende huisregels	0,00	1,03	1,10	0,63

Opmerkelijk aan de resultaten is dat voor de meeste aspecten van problematisch werkgedrag geldt dat de jongeren die ooit zonder begeleiding kunnen werken of al zonder begeleiding werken, ongeveer even vaak problematisch werkgedrag vertonen op T4 dan de overige jongeren. Op verscheidene aspecten vertonen ze zelfs vaker problematisch werkgedrag zoals bij het zich houden aan de geldende huisregels en/of werkafspraken.

De verwachting was dat de 'goudhaantjes' (jongeren met weinig gedragsmoeilijkheden en met weinig problematisch werkgedrag of die op T1 sommige gedragsmoeilijkheden en/of problematisch werkgedrag niet vertonen), nu of ooit zonder begeleiding zouden kunnen werken. De resultaten bevestigen dat niet. Een eerste check op de gegevens leert dat jongeren die nu vast werk hebben zonder begeleiding wel beter scoren, maar dat met name de jongeren waarvan de coaches op termijn verwachten dat ze ooit zonder begeleiding kunnen werken, ongunstiger scoren. Deze bevinding roept weer nieuwe vragen op, maar dat is voor een eventueel vervolg.

Tabel 4.4 Voorkomen problematisch werkgedrag op T4 naar niet/wel (ooit) zonder begeleiding kunnen werken

% met problematisch werkgedrag T4, jongere	Gangbare arbeid zonder begeleiding mogelijk	
	niet (N=129)	kan (ooit) zonder (N=21)
Werkt snel, zonder kwaliteitsverlies	51%	50%
Maakt eerst belangrijke taken af, rest later	33%	35%
Maakt werk af in de tijd die er voor staat	30%	38%
Doet taken in logische volgorde	31%	29%
Verzet veel werk	25%	30%
Stelt vragen als hij/zij iets niet snapt	23%	29%
Probeert bij problemen eerst zelf een oplossing te vinden	24%	24%
Houdt zich aan de geldende huisregels	15%	33%
Houdt zich aan werkafspraken	13%	29%

5 Onderwijsniveau en arbeidsparticipatie

Het derde onderwerp waar we aandacht aan schenken, is de relatie tussen opleidingsniveau en werkhervatting. De rapportage naar aanleiding van de vierde meting geeft aan dat het percentage werkenden onder degenen met alleen lager onderwijs relatief hoger ligt en onder hoger opgeleiden lager. Dit resultaat kwam ook in eerder TNO onderzoek naar participatiemogelijkheden van Wajongers naar voren.

In dat onderzoek (zie tabel 5.1 overgenomen uit Besseling e.a. 2008) werd vastgesteld op basis van gegevens van de CBS Enquête BeroepsBevolking dat onder de 27 jaar Wajongers zonder startkwalificatie vaker betaald werken dan Wajongers met startkwalificatie. Boven de 27 jaar werken beide groepen even vaak. Wel is het zo dat onder de 27 jaar het verschil vooral komt doordat Wajongers zonder startkwalificatie vaker in de WSW of gesubsidieerd werk werken. Boven de 27 werken beide groepen weliswaar even vaak, maar werken de Wajongers met startkwalificatie vaker in regulier betaalde arbeid.

Tabel 5.1 Percentage werkende Wajongers naar leeftijd en startkwalificatie 2000-2006 (exclusief Wajongers in instelling)

Wajongers 2000-2006.	WSW of gesubs.	Reg >0 uur	Totaal
=<27 jaar			
Startkwalificatie	10%	26%	36%
Geen startkwalificatie	22%	24%	46%
>27 jaar			
Startkwalificatie	15%	23%	38%
Geen startkwalificatie	30%	9%	39%

* Bron Enquête Beroepsbevolking CBS 2000 t/m 2006 en Arbeidsongeschiktheidsbestanden, berekening TNO, excl. personen in instelling.

Tabel overgenomen uit Besseling e.a. 2008.

De jongeren in het panelonderzoek Routekaart naar werk zijn overwegend jonger dan 27 jaar. In dit hoofdstuk zullen we ingaan op de relatie onderwijsniveau en arbeidsdeelname.

Allereerst geven we aan op welke punten jongeren van verschillende onderwijsniveaus onderling verschillen. Daarbij onderscheiden we vier typen hoogst genoten onderwijs: lager onderwijs (127 jongeren), middelbaar onderwijs waaronder praktijkonderwijs (53), VSO (15) en ROC (16). Met de beschikbare gegevens is het niet mogelijk om te bepalen of de jongere wel of niet voldoet aan de eisen voor een startkwalificatie. In de bijlage is een overzicht opgenomen met statistische gegevens met de daarbij behorende toetsing of verschillen significant afwijken van het groepsgemiddelde.

In tabel 5.2 geven we daarvan 2 punten weer: de arbeidsdeelname van de jongeren op de laatste meting en de 1^e diagnose van de jongeren. Uit de tabel blijkt dat jongeren met alleen lager onderwijs als hoogst genoten onderwijs, op de laatste meting minder vaak (nog) scholing volgen. Ze werken even vaak als de jongeren van middelbaar onderwijs in tijdelijk werk en ze werken vaker in vast werk, al zijn de verschillen niet significant. In tegenstelling tot de situatie in tabel 5.1 is maar een klein deel van de jongeren werkzaam in gesubsidieerd werk, of zit in een voortraject daartoe.

Daarbij zijn geen verschillen tussen de jongeren met verschillende opleidingsniveau. We zien dus dat ook in dit onderzoek bevestigd wordt dat jongeren met alleen lager onderwijs niet minder werken dan jongeren met een hogere opleiding maar eerder meer. Combineren we tijdelijk werk en vast werk dan zien we dat van de jongeren met hoogst genoten opleiding lager onderwijs 61,1% werkt, met middelbaar onderwijs 48,9%, met VSO 41,6% en met ROC 42,8%.

Kijken we naar verschillen tussen de groepen jongeren die mogelijk verklaren waarom jongeren met meer dan lager onderwijs niet vaker werken maar eerder minder vaak werken, dan is een eerste verklaring dat een groter deel nog geschoold wordt en 'onderweg' is naar arbeidsdeelname. Dat zou een deel van het verschil kunnen verklaren. Maar daarnaast zien we ook grote verschillen naar diagnose. Jongeren met alleen lager onderwijs hebben vaker een verstandelijke beperking, maar minder vaak als eerste diagnose een psychische stoornis of gedragsmoeilijkheden. Jongeren met een hogere opleiding hebben significant vaker een psychische stoornis als eerste diagnose of gedragsmoeilijkheden. Ook geldt voor de jongeren met middelbaar onderwijs dat ze significant vaker psychiatrische of psychische zorg nodig hebben. De ouders stimuleren de jongeren van alle vier onderwijsniveaus even veel volgens de coach. Wel geldt voor de jongeren zelf dat jongeren van het VSO het zelf vaker niet weten of hun ouders het belangrijk vinden dat ze werken.

Op enkele gedragsaspecten scoren de jongeren met middelbaar onderwijs slechter: ze hebben volgens de coaches minder zelfinzicht, hun werkhouding is minder goed en ze gebruiken vaker drugs.

Tabel 5.2 Werksituatie T4 en eerste diagnose naar hoogst genoten opleiding

	Hoogst genoten opleiding				Totaal
	Lager onderw. N=127	Middelb. onderw. N=53	VSO N=15	ROC etc. N=16	
Werkladdert4n					
Doet niets, hulpverlening, dagbesteding, wachtlijst wsw	23,3%	20,0%	25,0%	35,7%	23,6%
Werken/sociale activiteit met behoud van uitkering, diagnose voortraject	6,8%	13,3%	0%	7,1%	8,0%
Scholing, voortraject	7,8%▼	17,8%	33,3%▲	14,3%	12,6%
Stages	0%	0%	0%	0%	0%
Tijdelijk werk met of zonder begeleiding	26,2%	26,7%	8,3%	21,4%	24,7%
Vast werk met of zonder begeleiding	35,9%	22,2%	33,3%	21,4%	31,0%
Diagnose 1					
Verstandelijk	50,4%▲▲▲	21,6%▼▼	33,3%	6,3%▼▼	38,6%
Autistisch	30,4%	39,2%	13,3%	50,0%	32,9%
Gedragsstoornis	12,0%	15,7%	53,3%▲▲▲	12,5%	15,9%
Psychisch	2,4%▼▼	13,7%▲	0%	25,0%▲▲	6,8%
Overig	4,8%	9,8%	0%	6,3%	5,8%

Om de samenhang tussen gevolgde opleiding en arbeidsdeelname nader na te gaan, hebben we beide kenmerken gecombineerd.

We zijn daarbij weer uitgegaan van de hoogst genoten opleiding en beperken ons tot lager onderwijs genoten of meer dan lager onderwijs. Dat is gecombineerd met wel of geen betaald regulier werk op T4. De resultaten staan weergegeven in bijlage 1. In de tabel wordt naast de vier groepen die het resultaat van de combinatie zijn, ook de resultaten weergegeven voor de groep waarvan informatie ontbreekt. (Meestal is de werksituatie op T4 onbekend.) Met de combinatie van deze twee gedichotomiseerde variabelen streefden we ernaar om de subgroepen niet te klein te maken. Desondanks zijn drie van de vier subgroepen maximaal 30 tot 39 jongeren en bij sommige uitsplitsingen zelfs slechts 25 tot 36. Dat betekent dat de berekende percentages gevoelig zijn voor schommelingen en dat er geen absolute waarde aan toegekend moet worden.

De jongeren met meer dan lager onderwijs en (nog) zonder werk zijn vaker dan de overigen jonger dan 20 jaar. Meer van deze jongeren zijn dus nog onderweg naar arbeidsdeelname.

Door de tweedeling tussen lager onderwijs behaald of meer dan lager onderwijs behaald is het logisch dat jongeren met lager onderwijs en werk vaker een verstandelijke beperking hebben dan de jongeren met meer dan lager onderwijs en werk. Wel is het zo dat als jongeren met lager onderwijs geen werk hebben, ze minder vaak een verstandelijke beperking hebben dan de werkenden (42,1% versus 57,1%). De werkenden met alleen lager onderwijs, hebben minder vaak een autistische gedragsstoornis als eerste diagnose.

Het blijkt dat van jongeren met een psychische stoornis als eerste diagnose vaker de combinatie van hoogst behaald onderwijs met betaald werk niet is vast te stellen. Het is dus niet zo dat het hebben van een psychische stoornis significant samenhangt met het niet werken op T4 en deels een verklaring zou zijn waarom jongeren met meer dan lager onderwijs minder vaak betaald werk hebben.

Het lijkt erop dat jongeren met alleen lager onderwijs vaker kunnen werken omdat hun situatie stabiel is en ze minder vaak behandeling of zorg nodig hebben.

De opvatting van de ouders over het belang van werk voor de jongere verschilt niet en ook worden de jongeren in alle vier groepen even vaak gestimuleerd door de ouders om te gaan werken.

De jongeren met meer dan lager onderwijs die niet werken hebben volgens de coaches minder zelfinzicht, gebruiken vaker drugs en hebben meer gedragsmoeilijkheden. Terwijl de werkende jongeren met alleen lager onderwijs juist minder gedragsmoeilijkheden hebben volgens de coaches.

Wat betreft werkgedrag geldt dat werkende jongeren op de subschalen van werkgedrag overwegend hoger scoren dan niet werkende jongeren al zijn de verschillen niet altijd significant. Op productiviteit en het zich aan afspraken kunnen houden scoren de werkende jongeren wel significant beter.

We zien dus ook in dit onderzoek aanwijzingen dat een hogere opleiding niet automatisch betekent dat de jongere een grotere kans op betaald werk heeft. De jongeren met als hoogst genoten opleiding alleen lager onderwijs, werken vaker dan de jongeren met hogere opleiding als zijn de verschillen door de relatief kleine groepen niet significant.

De jongeren werden bij de start van het onderzoek begeleid door jobcoaches en een groot deel werd ook bij afronding van het onderzoek nog begeleid. Bij afronding van het onderzoek werkten de jongeren voornamelijk in reguliere arbeid en slechts een klein deel werkte (al) in gesubsidieerde arbeid.

De resultaten suggereren dat de jongeren met alleen lager onderwijs die begeleid worden op enkele kenmerken verschillen van de (iets) hoger opgeleiden en dat enkele van die kenmerken ook samenhangen met een grotere kans op werk voor de jongeren met alleen lager onderwijs. Het lijkt niet zo te zijn dat het hebben van een psychische stoornis significant samenhangt met het niet werken op T4 en deels een verklaring zou zijn waarom jongeren met meer dan lager onderwijs minder vaak betaald werk hebben. Wel lijkt het erop dat het hebben van een verstandelijke beperking bij deze doelgroep de kans op werk vergroot. Het lijkt erop dat deze jongeren in het onderzoek met alleen lager onderwijs vaker kunnen werken omdat hun situatie stabiel is en ze minder vaak behandeling of zorg nodig hebben. Op enkele gedragsaspecten scoren de jongeren met middelbaar onderwijs slechter: ze hebben volgens de coaches minder zelfinzicht, hun werkhouding is minder goed en ze gebruiken vaker drugs en dat blijkt significant vaker voor te komen als ze bij afronding van het onderzoek niet betaald werken.

6 Samenvatting en conclusie

Naar aanleiding van het eindrapport 'Routekaart naar werk voor jongeren met ernstige gedragsmogelijkheden' brengt TNO op verzoek van UWV de problematiek van deze jongeren nader in kaart.

Werkende jongeren hebben wel gedragsmoeilijkheden maar minder

De eerste vraag is wat de specifieke gedragsmoeilijkheden zijn van de jongeren die werken en of de jongeren die niet regulier werken meer of andere gedragsmoeilijkheden hebben.⁴

Bijna tweederde van de jongeren in het onderzoek vertoonde volgens de jobcoach aandachtsproblemen, de helft sociaal beperkt gedrag en eenderde storend of anti sociaal gedrag. Ongeveer een kwart van de jongeren had last van denkproblemen, communicatieproblemen en/of was angstig. Van alle jongeren vertoonde één op de zes agressief gedrag, één op de acht grensoverschrijdend gedrag en één op de 11 was in zichzelf gekeerd.

Jongeren die tijdens de afsluitende vierde meting (T4, september 2010) regulier werken, hebben ongeveer even vaak als de totale groep aandachtsproblemen, vertonen even vaak sociaal beperkt gedrag, hebben even vaak communicatieproblemen en zijn even vaak in zichzelf gekeerd. Wel vertonen ze minder vaak storend of antisociaal gedrag, hebben minder last van denkproblemen, waren minder vaak angstig en/of vertoonden minder vaak agressief of grensoverschrijdend gedrag. Jongeren met een vast dienstverband vertonen op de meeste aspecten even veel of bijna even veel probleemgedrag als jongeren met een tijdelijke aanstelling.

Grensoverschrijdend en agressief of angstig gedrag verkleint de kans op vast werk
Jongeren die bij de start van het onderzoek (T1, juni 2008) scholing volgden, stage liepen of tijdelijk werkten en de overgang gemaakt hebben naar vast werk tijdens de vierde meting hebben (ongeveer) even vaak aandachtsproblemen, uitingen van sociaal beperkt gedrag en/of communicatieproblemen, als degenen die niet vast werken op T4.

Het vertonen van grensoverschrijdend gedrag verkleint de kans op vast werk met een factor 4 vergeleken met degenen die geen grensoverschrijdend verdrag vertoonden. Het vertonen van agressief gedrag halveert de kans op vast werk. Als de jongere angstig gedrag ten toon spreidde, is de kans op vast werk ook (meer dan) gehalveerd.

Jongeren die in zichzelf gekeerd zijn of met communicatieproblemen hebben vaker blijvend begeleiding nodig

Tot slot zijn we nagegaan of de jongeren die op T4 zonder begeleiding werken of volgens de jobcoach ooit (binnen 5 jaar) zonder begeleiding kunnen werken, minder gedragsproblemen vertoonden dan de overige jongeren.⁵ Opmerkelijk dat jongeren die nu zonder begeleiding werken of ooit zonder begeleiding kunnen

⁴ De vragen naar gedragsmoeilijkheden zijn gesteld op meting 1 en meting 2. Als een jongere op de ene meting minder gedragsmoeilijkheden heeft dan op de andere, dan gaan we in dit paper uit van de meeste gedragsmoeilijkheden.

⁵ De vraag of de jongere ooit zonder begeleiding kan werken, is gesteld bij de start van het onderzoek.

werken, niet of nauwelijks minder gedragsproblemen hebben dan de overige jongeren. Alleen jongeren die in zichzelf gekeerd zijn en/of communicatieproblemen hebben, (kunnen) minder vaak zonder begeleiding werken. Jongeren die grensoverschrijdend gedrag vertoonden, hebben volgens de coaches zelfs vaker mogelijkheden tot reguliere arbeid zonder begeleiding dan gemiddeld. We constateerden hiervoor dat de kans op vast werk voor jongeren met grensoverschrijdend gedrag lager is dan gemiddeld. Maar op de langere termijn zien de coaches bij deze jongeren kennelijk wel vaker mogelijkheden tot betaald regulier werk zonder begeleiding.

Helpt kan niet snel werken zonder kwaliteitsverlies

De tweede vraag is welk specifiek problematisch werkgedrag de werkende jongeren (nog) vertonen en of de jongeren die niet regulier werken meer of andere problematisch werkgedrag hebben.

Volgens de coaches kan de helft van de jongeren niet snel werken zonder kwaliteitsverlies. Een derde van de jongeren maakt niet (altijd) eerst belangrijke taken af, maakt het werk niet af in de tijd die ervoor staat en/of doet taken niet in logische volgorde. Een kwart van de jongeren stelt niet of onvoldoende vragen als hij / zij iets niet snapt en een kwart probeert niet of onvoldoende eerst zelf een oplossing te vinden. Bij een op zes à zeven ligt het problematisch werkgedrag op het terrein van zich houden aan de huisregels en/of de werkafspraken.

De jongeren die (nog) tijdelijk werk doen op T4 vertonen in hoofdlijnen hetzelfde problematisch werkgedrag als de totale groep. Op sommige aspecten scoren ze zelfs iets ongunstiger, zoals snel kunnen werken zonder kwaliteitsverlies. Op sommige aspecten scoren ze wel iets gunstiger zoals 'het doen van taken in een logische volgorde. Maar op elk aspect geldt dat de verschillen klein zijn.

Ook van jongeren met vast werk kan bijna de helft niet snel werken zonder kwaliteitsverlies

De jongeren die op T4 vast werk hebben, scoren op alle aspecten (beduidend) beter dan de totale groep en ook beter dan de jongeren met tijdelijk werk. Maar ook voor de jongeren met vast werk geldt dat bijna de helft (44%) ongunstig scoort op snel kunnen werken zonder kwaliteitsverlies en een kwart van de jongeren maakt het werk niet (altijd) af in de tijd die ervoor staat. De resultaten geven aan dat ook de jongeren die vast werk gekregen hebben een kwetsbare groep blijven.

Het eerst zelf proberen een oplossing te vinden vergroot de kans op vast werk

Jongeren die bij de start van het onderzoek (T1, juni 2008) scholing volgden, stage liepen of tijdelijk werkten en de overgang gemaakt hebben naar vast werk tijdens de vierde meting vertoonden bij aanvang van het onderzoek (iets) minder vaak problematisch werkgedrag. Voor de meeste aspecten geldt echter dat de verschillen klein zijn. Sommige aspecten van problematisch werkgedrag lijken wel samen te hangen met de kans op vast werk vanuit scholing, stage of tijdelijk werk. Met name jongeren die eerst proberen zelf een oplossing te vinden, zich aan werkafspraken (kunnen) houden en/of veel werk verzetten hebben een bijna twee maal zo grote kans om zich te kwalificeren voor vast werk.

Tot slot zijn we ook voor werkgedrag nagegaan of de jongeren die op T4 zonder begeleiding werken of volgens de jobcoach ooit (binnen 5 jaar) zonder begeleiding kunnen werken, minder problematisch werkgedrag vertonen op T4 dan de overige jongeren.

De verwachting was dat de 'goudhaantjes', jongeren met weinig gedragsmoeilijkheden en met weinig problematisch werkgedrag, geen begeleiding nodig hebben.

Ook de resultaten voor de aspecten van problematisch werkgedrag bevestigen dat niet. Een check op de gegevens leert dat jongeren die bij afronding van het onderzoek vast werk hebben zonder begeleiding wel beter scoren, maar dat met name de jongeren waarvan de coaches op termijn verwachtten dat ze ooit zonder begeleiding kunnen werken, ongunstiger scoren. Deze bevinding roept weer nieuwe vragen op, maar dat is voor een eventueel vervolg.

Jongeren met hoger opleidingsniveau werken niet vaker

Het derde onderwerp waar we aandacht aan schenken is de contra-intuïtieve relatie tussen opleidingsniveau en werkhervatting. De rapportage naar aanleiding van de vierde meting geeft aan dat het percentage werkenden onder degenen met alleen lager onderwijs relatief hoger ligt en onder hoger opgeleiden lager. Dit resultaat kwam ook in eerder TNO onderzoek naar participatiemogelijkheden van Wajongers naar voren.

We zien ook in dit onderzoek dat jongeren met alleen lager onderwijs niet minder werken dan jongeren met een hogere opleiding maar eerder meer. Slechts een heel klein deel is (al) werkzaam in gesubsidieerde arbeid. Kijken we naar de jongeren die tijdelijk of vast regulier werken dan zien we dat van de jongeren met hoogst genoten opleiding lager onderwijs 61,1% werkt, met middelbaar onderwijs 48,9%, met VSO 41,6% en met ROC 42,8%.

Hogere arbeidsdeelname lager opgeleiden waarschijnlijk door stabielere eindsituatie

Jongeren met alleen lager onderwijs hebben significant vaker een verstandelijke beperking, maar minder vaak als eerste diagnose een psychische stoornis of gedragsmoeilijkheden. Jongeren met een hogere opleiding hebben significant vaker een psychische stoornis als eerste diagnose of gedragsmoeilijkheden. Ook geldt voor de jongeren met middelbaar onderwijs dat ze significant vaker psychiatrische of psychische zorg nodig hebben. De ouders stimuleren de jongeren van alle vier onderwijsniveaus en van de werkenden en niet-werkenden even veel volgens de coach. Wel geldt dat jongeren van het VSO het zelf vaker niet weten of hun ouders het belangrijk vinden dat ze werken.

Op enkele gedragsaspecten scoren de jongeren met middelbaar onderwijs slechter: ze hebben volgens de coaches minder zelfinzicht, hun werkhouding is minder goed en ze gebruiken vaker drugs. Het zijn binnen deze groep vervolgens de niet-werkenden die significant hoger scoren en minder zelfinzicht en een slechtere werkhouding hebben en vaker drugs gebruiken.

Het hebben van een psychologische of psychiatrische aandoening die vaker voorkomt bij jongeren met meer dan lager onderwijs, hangt niet samen met het wel of niet hebben van regulier werk.

Het lijkt erop dat jongeren met alleen lager onderwijs vaker kunnen werken omdat hun situatie en het gevolg van hun (overwegend) verstandelijke beperking stabiel is en ze minder vaak behandeling of zorg nodig hebben.

Literatuurlijst

Berendsen E, Ende I van den, Havinga H, Spaan B, Stoutjesdijk M. Wajongmonitor: eerste rapportage. UWV, Amsterdam 2010.

Berendsen E, Havinga H, Stoutjesdijk M. De participatiemogelijkheden van de Wajonginstroom. Een onderzoeksrapport in het kader van het dossieronderzoek Wajong Kenniscahier 08-01. UWV; Amsterdam 2008.

Besseling JJM, Hagen B, Andriessen S, Peele A te, Crone M, Kok L, Vos EL de. Toename gebruik ondersteuning voor jongeren met een gezondheidsbeperking. TNO, Hoofddorp; 2007.

Besseling JJM, Andriessen S, Vos EL de, Wevers CWJ. Participatie-mogelijkheden van Wajongers. TNO, Hoofddorp; 2008.

Besseling JJM, Andriessen S en Wevers CWJ. Contourennotitie WAJONG-risicomodel. TNO, Hoofddorp; 2010.

Vos EL de. Routekaart naar werk voor jongeren met ernstige gedragsmoeilijkheden, UWV-subsidieonderzoek naar de succesvolle begeleiding. TNO, Hoofddorp; 2010.

Vos EL de, Andriessen S, e.a. Handvatten voor werkgevers van Wajongeren. Eindrapport, TNO, Hoofddorp; 2008.

Vos EL de, Jong T de. Routekaart naar werk voor jongeren met ernstige gedragsmoeilijkheden. Vierde meting. TNO, Hoofddorp; 2011.

Bijlage 1. Opleiding en wel/geen betaald werk op T4

Hoogst behaalde opleiding gecombineerd met wel/geen betaald werk op T4							
		missing	Lager onderw. en werk	lo geen werk	>lo en werk	>lo geen werk	Totaal
leeftijd	t/m 19	18,8%	22,2%	34,2%	15,4%	43,3%▲	25,2%
	20 t/m 24	47,8%	52,4%	47,4%	53,8%	33,3%	47,8%
	25 en ouder	33,3%	25,4%	18,4%	30,8%	23,3%	27,0%
	·N	69	63	38	26	30	226
geslacht	man	60,6%	75,0%	71,8%	77,8%	63,3%	68,8%
	vrouw	39,4%	25,0%	28,2%	22,2%	36,7%	31,2%
	·N	71	64	39	27	30	231
etniciteit	nee	86,1%	96,9%	92,3%	96,3%	83,3%	90,9%
	ja	13,9%	3,1%	7,7%	3,7%	16,7%	9,1%
	·N	72	64	39	27	30	232
diagnose1	verstandelijk	23,6%▼▼	57,1%▲▲▲	42,1%	16,0%▼	30,0%	36,0%
	autistisch	38,9%	22,2%▼▼	44,7%	40,0%	40,0%	35,5%
	gedragsstoornis	16,7%	19,0%	0%▼▼	24,0%	20,0%	15,8%
	psychisch	16,7%▲▲▲	0%▼	2,6%	4,0%	6,7%	7,0%
	overig	4,2%	1,6%	10,5%	16,0%▲	3,3%	5,7%
	·N	72	63	38	25	30	228
behandeling	nee en geen zorg nodig	41,7%▼▼	70,3%▲▲	51,3%	59,3%	50,0%	54,3%
	nee, maar wel zorg nodig	15,3%	10,9%	10,3%	11,1%	13,3%	12,5%
	ja, lichamelijke medische zorg	9,7%	9,4%	5,1%	3,7%	0%	6,9%
	ja, psychiatrische of psychische zorg	33,3%	9,4%▼▼▼	33,3%	25,9%	36,7%	26,3%
	·N	72	64	39	27	30	232
tevrbegeleiding	- Mean	3,95▼▼	4,31▲	4,21	4,23	4,04	4,14
	- Standard Deviation	0,80	0,58	0,75	0,47	0,67	0,70
	·N	71	64	39	27	30	231
Hoe belangrijk vinden je ouders dat je aan het werk gaat/blijft	zeer belangrijk	54,9%	56,7%	55,9%	64,0%	39,3%	54,5%
	belangrijk	37,3%	31,7%	29,4%	20,0%	32,1%	31,3%
	niet belangrijk	0%	5,0%	2,9%	0%	7,1%	3,0%
	ik weet het niet	3,9%	5,0%	11,8%	12,0%	14,3%	8,1%
	anders	3,9%	1,7%	0%	4,0%	7,1%	3,0%
	·N	51	60	34	25	28	198

Hoogst behaalde opleiding gecombineerd met wel/geen betaald werk op T4							
		missing	Lager onderw. en werk	lo geen werk	>lo en werk	>lo geen werk	Totaal
Hoe belangrijk vinden anderen dat je aan het werk gaat/blijft	zeer belangrijk	28,0%	38,3%	32,4%	56,0%▲	21,4%	34,5%
	belangrijk	40,0%	48,3%	50,0%	36,0%	42,9%	44,2%
	niet belangrijk	2,0%	1,7%	2,9%	0%	3,6%	2,0%
	ik weet het niet	26,0%▲	10,0%	14,7%	8,0%	21,4%	16,2%
	anders	4,0%	1,7%	0%	0%	10,7%▲	3,0%
	·N	50	60	34	25	28	197
Wordt deze jongere voldoende gestimuleerd door zijn/haar ouders om te (gaan) werken	ja, zeer gestimuleerd	27,6%	26,7%	25,0%	26,9%	14,3%	25,0%
	ja, gestimuleerd	48,3%	51,7%	44,4%	61,5%	50,0%	50,5%
	nee, ouders stimuleren niet	6,9%	13,3%	16,7%	3,8%	14,3%	11,1%
	nee, ouders werken het werken van jongere tegen	0%	0%	2,8%▲	0%	0%	0,5%
	anders	17,2%	8,3%	11,1%	7,7%	21,4%	13,0%
	·N	58	60	36	26	28	208
zelfinzicht	- Mean	4,12	4,08	3,92	3,98	3,69▼▼	4,01
	- Standard Deviation	0,68	0,63	0,56	0,70	0,74	0,67
	·N	71	64	39	27	30	231
zelfsturing	- Mean	3,63	3,59	3,64	3,41	3,42	3,56
	- Standard Deviation	0,85	0,93	0,80	0,92	0,78	0,86
	·N	68	63	39	27	30	227
werkvertrouwen	- Mean	3,78	3,86	3,78	3,95	3,62	3,80
	- Standard Deviation	0,63	0,66	0,63	0,54	0,44	0,61
	·N	71	64	39	27	29	230
werkhouding	- Mean	4,30	4,41	4,27	4,23	4,25	4,31
	- Standard Deviation	0,62	0,55	0,70	0,45	0,32	0,57
	·N	64	64	36	23	26	213
gedragsmoeilijkheden	- Mean	1,61	1,45▼▼	1,64	1,48	1,75▲	1,57
	- Standard Deviation	0,44	0,38	0,51	0,32	0,44	0,43
	·N	72	63	39	26	30	230

Hoogst behaalde opleiding gecombineerd met wel/geen betaald werk op T4							
		missing	Lager onderw. en werk	lo geen werk	>lo en werk	>lo geen werk	Totaal
drugs	onbekend	15,5%	22,2%	14,1%	15,4%	0% ▼	16,7%
	nee	65,1%	62,5%	75,0%	64,1%	66,7%	50,0%
	misschien	8,2%	9,7%	6,3%	7,7%	7,4%	10,0%
	ja	11,2%	5,6%	4,7%	12,8%	25,9% ▲▲	23,3% ▲
Is jongere in bezit van rijbewijs	nee	69,8%	66,7%	77,8%	60,0%	84,0%	70,8%
	ja	30,2%	33,3%	22,2%	40,0%	16,0%	29,2%
	.N	63	60	36	25	25	209
Heeft jongere (deel)certificate n	nee	59,7%	73,3%	72,2%	65,4%	55,6%	65,9%
		40,3%	26,7%	27,8%	34,6%	44,4%	34,1%
	.N	62	60	36	26	27	211
productiviteit	- Mean	4,40	4,22	3,56 ▼▼	4,74 ▲	4,03	4,20
	- Standard Deviation	1,40	1,30	1,53	1,11	1,21	1,38
	.N	69	64	38	26	29	226

Bijlage 2. Kenmerken jongeren naar opleidingsniveau

	Hoogst genoten opleiding				
	Lager onderwijs	Middelbaar onderwijs	VSO	ROC	totaal
leeftijd					Totaal
t/m 19	26,4%	21,2%	53,3%▲▲	0%▼	25,4%
t/m 24	51,2%	51,9%	26,7%	46,2%	49,3%
25 en ouder	22,4%	26,9%	20,0%	53,8%▲	25,4%
-N	125	52	15	13	205
geslacht					
man	70,9%	62,3%	80,0%	60,0%	68,6%
vrouw	29,1%	37,7%	20,0%	40,0%	31,4%
-N	127	53	15	15	210
ethniciteit					
nee	92,1%	92,5%	73,3%▼▼	100%	91,5%
ja	7,9%	7,5%	26,7%▲▲	0%	8,5%
-N	127	53	15	16	211
gevoelensprofiel					
verstandelijk	50,4%▲▲▲	21,6%▼▼	33,3%	6,3%▼▼	38,6%
autistisch	30,4%	39,2%	13,3%	50,0%	32,9%
gedragsstoornis	12,0%	15,7%	53,3%▲▲▲	12,5%	15,9%
psychisch	2,4%▼▼	13,7%▲	0%	25,0%▲▲	6,8%
overig	4,8%	9,8%	0%	6,3%	5,8%
-N	125	51	15	16	207
wonencat					
ouders	52,8%	52,8%	46,7%	33,3%	51,0%
instelling	14,2%	13,2%	40,0%▲▲	0%	14,8%
beschermde opvang	12,6%	5,7%	0%	6,7%	9,5%
zelfstandig	15,7%	13,2%	6,7%	40,0%▲▲	16,2%
overig	4,7%▼	15,1%▲	6,7%	20,0%	8,6%
-N	127	53	15	15	210
instelling					
geen opvang	73,2%	81,1%	60,0%	93,8%	75,8%
opvang	26,8%	18,9%	40,0%	6,3%	24,2%
-N	127	53	15	16	211
begwonen					
nee	54,0%	62,3%	66,7%	66,7%	57,9%
ja	46,0%	37,7%	33,3%	33,3%	42,1%
-N	126	53	15	15	209
begrepen					
nee	93,7%	90,6%	86,7%	100%	92,8%
ja	6,3%	9,4%	13,3%	0%	7,2%
-N	126	53	15	15	209

	Hoogst genoten opleiding				
	Lager onderwijs	Middelbaar onderwijs	VSO	ROC	totaal
behandeling					
nee en geen zorg nodig	59,1%	43,4%	80,0%▲	37,5%	55,0%
nee, maar wel zorg nodig	13,4%	11,3%	13,3%	12,5%	12,8%
ja, lichamelijke medische zorg	8,7%	3,8%	0%	12,5%	7,1%
ja, psychiatrische of psychische zorg	18,9%▼	41,5%▲▲	6,7%	37,5%	25,1%
·N	127	53	15	16	211
depressie [Mean]					
- Standard Deviation	1,48	1,62	1,58	1,38	1,51
·N	0,55	0,70	0,60	0,60	0,60
·N	126	53	15	15	209
angst [Mean]					
- Standard Deviation	1,33	1,47	1,22	1,31	1,35
·N	0,50	0,66	0,31	0,51	0,54
·N	127	53	15	15	210
instantie					
De Overstap	41,7%	39,6%	20,0%	87,5%▲▲▲	43,1%
Sterk in Werk	43,3%	32,1%	66,7%▲	12,5%▼	39,8%
Zuidwester voor Werk	15,0%	28,3%▲	13,3%	0%	17,1%
·N	127	53	15	16	211
groepduurbegeleidingjarent1					
minder dan een jaar	28,1%	40,5%	50,0%	27,3%	32,9%
1jaar	30,3%	32,4%	33,3%	36,4%	31,5%
2 of meer jaar	41,6%	27,0%	16,7%	36,4%	35,6%
·N	89	37	12	11	149
tevrbegeleiding [Mean]					
- Standard Deviation	4,26▲▲	4,11	3,76▼	3,76▼	4,15
·N	0,63	0,70	0,66	0,64	0,67
·N	127	53	15	15	210
Hoe belangrijk vinden je ouders dat je aan het werk gaat/blijft					
zeer belangrijk	57,8%	54,5%	35,7%	28,6%	53,0%
belangrijk	30,3%	29,5%	28,6%	64,3%▲▲	32,6%
niet belangrijk	3,7%	4,5%	0%	0%	3,3%
ik weet het niet	6,4%	9,1%	21,4%▲	0%	7,7%
anders	1,8%	2,3%	14,3%▲	7,1%	3,3%
·N	109	44	14	14	181

	Hoogst genoten opleiding				
	Lager onderwijs	Middelbaar onderwijs	VSO	ROC	totaal
Hoe belangrijk vinden anderen dat je aan het werk gaat/blijft					
zeer belangrijk	38,0%	40,9%	21,4%	7,1%▼	35,0%
belangrijk	46,3%	43,2%	35,7%	42,9%	44,4%
niet belangrijk	2,8%	2,3%	0%	0%	2,2%
ik weet het niet	11,1%▼	9,1%	35,7%▲	50,0%▲▲▲	15,6%
anders	1,9%	4,5%	7,1%	0%	2,8%
-N	108	44	14	14	180
Wordt deze jongere voldoende gestimuleerd door zijn ouder om te (gaan) werken					
ja, zeer gestimuleerd	25,4%	23,4%	0%▼	33,3%	23,7%
ja, gestimuleerd	50,9%	51,1%	71,4%	46,7%	52,1%
nee, ouders stimuleren niet	14,0%	10,6%	0%	0%	11,1%
nee, ouders werken het werken van jongere tegen	0,9%	0%	0%	0%	0,5%
anders	8,8%▼	14,9%	28,6%	20,0%	12,6%
-N	114	47	14	15	190
zelfinzicht [Mean]	4,09▲▲	3,70▼▼▼	4,12	4,10	3,99
- Standard Deviation	0,63	0,71	0,57	0,53	0,66
-N	127	53	15	15	210
zelfsturing [Mean]	3,65	3,44	3,30	3,71	3,57
- Standard Deviation	0,89	0,84	0,86	0,83	0,87
-N	126	53	15	14	208
werkvertrouwen [Mean]	3,84	3,68	3,92	3,60	3,79
- Standard Deviation	0,61	0,60	0,44	0,77	0,61
-N	127	52	15	15	209
werkhouding [Mean]	4,38▲	4,17▼	4,23	4,31	4,31
- Standard Deviation	0,59	0,44	0,46	0,72	0,56
-N	123	46	13	13	195
gedragsmoeilijkheden [Mean]	1,53	1,59	1,74	1,60	1,57
- Standard Deviation	0,44	0,40	0,43	0,47	0,43
-N	126	52	15	16	209
drugs					
onbekend	17,3%	7,5%	33,3%▲	6,3%	15,2%
nee	69,3%	54,7%	46,7%	81,3%	64,9%
misschien	7,1%	9,4%	13,3%	6,3%	8,1%
ja	6,3%▼▼	28,3%▲▲▲	6,7%	6,3%	11,8%
-N	127	53	15	16	211

	Hoogst genoten opleiding				
	Lager onderwijs	Middelbaar onderwijs	VSO	ROC	totaal
Gebruikt jongere medicijnen					
weet ik niet	10,3%	15,1%	13,3%	6,3%	11,4%
nee	66,7%	52,8%	53,3%	56,3%	61,4%
ja	23,0%	32,1%	33,3%	37,5%	27,1%
·N	126	53	15	16	210
Is jongere in bezit van rijbewijs					
nee	74,4%	72,9%	75,0%	42,9%▼	71,7%
ja	25,6%	27,1%	25,0%	57,1%▲	28,3%
·N	117	48	12	14	191
Heeft jongere (deel)certificaten					
nee	69,5%	58,0%	76,9%	64,3%	66,7%
ja	30,5%	42,0%	23,1%	35,7%	33,3%
·N	118	50	13	14	195
stressbestendigheid [Mean]					
- Standard Deviation	1,24	1,05	1,39	1,09	1,19
·N	126	52	15	16	209
leervaardigheid [Mean]					
- Standard Deviation	1,41	1,36	1,13	1,34	1,37
·N	126	52	15	16	209
zelfstandigheid [Mean]					
- Standard Deviation	0,66	0,67	0,65	0,60	0,65
·N	126	53	15	14	208
productiviteit [Mean]					
- Standard Deviation	1,44	1,15	1,61	1,35	1,39
·N	126	50	15	16	207
afspraken [Mean]					
- Standard Deviation	1,49	1,57	1,83	1,59	1,56
·N	125	52	15	16	208
werkgedragt1 [Mean]					
- Standard Deviation	0,99	0,95	1,15	0,93	0,98
·N	126	52	15	16	209
uitkeringt1					
geen	18,3%	18,9%	60,0%▲▲▲	0%▼	20,0%
wajong	78,6%	73,6%	40,0%▼▼▼	100%▲	76,2%
anders	3,2%	7,5%	0%	0%	3,8%
·N	126	53	15	16	210
loon					
geen loon	27,0%	39,6%	13,3%	50,0%	31,0%
stagevergoeding	11,9%	5,7%	46,7%▲▲▲	0%	11,9%
loon uit werk	61,1%	54,7%	40,0%	50,0%	57,1%
·N	126	53	15	16	210

	Hoogst genoten opleiding				
	Lager onderwijs	Middelbaar onderwijs	VSO	ROC	totaal
werkervaringt1					
minder dan een jaar	52,0%	52,8%	66,7%	50,0%	53,1%
jaar	16,5%	30,2%▲	13,3%	12,5%	19,4%
twee jaar	17,3%	7,5%▼	13,3%	37,5%▲	16,1%
meer dan 2 jaar	14,2%	9,4%	6,7%	0%	11,4%
·N	127	53	15	16	211
maxbaan					
reguliere baan zonder begeleiding	4,0%	9,4%	0%	0%	4,8%
reguliere arbeid met begeleiding en/of werkplekaanpassing	77,0%	77,4%	73,3%	100%▲	78,6%
wsw	7,1%	5,7%	6,7%	0%	6,2%
overig	11,9%	7,5%	20,0%	0%	10,5%
·N	126	53	15	16	210
werkladdert1n					
Werken met behoud van uitkering	1,6%	1,9%	0%	6,3%	1,9%
Scholing, voortraject	11,0%▼	22,6%	20,0%	31,3%	16,1%
Stages	26,0%	18,9%	40,0%	12,5%	24,2%
Tijdelijk werk	42,5%	47,2%	20,0%	37,5%	41,7%
Vast werk	18,9%	9,4%	20,0%	12,5%	16,1%
·N	127	53	15	16	211
werkladdert4n					
Doet niets, hulpverlening, dagbesteding, wachtlijst wsw	23,3%	20,0%	25,0%	35,7%	23,6%
Werken/sociale activiteit met behoud van uitkering, diagnose voortraject	6,8%	13,3%	0%	7,1%	8,0%
Scholing, voortraject	7,8%▼	17,8%	33,3%▲	14,3%	12,6%
Stages	0%	0%	0%	0%	0%
Tijdelijk werk met of zonder begeleiding	26,2%	26,7%	8,3%	21,4%	24,7%
Vast werk met of zonder begeleiding	35,9%	22,2%	33,3%	21,4%	31,0%
·N	103	45	12	14	174
<p>Percentages are column percentages, and are tested with the Pearson Chi-square test (horizontal comparisons). Means are tested with the t-test (horizontal comparisons). The contrast is: 'subgroup' vs 'other cases'. ▲: p<0,05, ▲▲: p<0,01, ▲▲▲: p<0,001 (and ▼): significantly high (low) percentages and/or means. Symbols are based on significance only, not on Effect Size.</p>					